

Beogradska filharmonija
Sezona 2021/22
Baš smo vas se uželeli

Petak, 4. februar 2022.

Danijel Rajskin
Nemanja Radulović, violina

Florens Prajs
Andante moderato za gudački orkestar

Trajanje: oko 7 minuta

Petar Iljič Čajkovski
Koncert za violinu i orkestar op. 35 u De-duru

Allegro moderato
Canzonetta: Andante
Allegro vivacissimo

Trajanje: oko 33 minuta

Ludvig van Betoven
Simfonija br. 1, op. 21 u Ce-duru

Adagio molto – Allegro con brio
Andante cantabile con moto
Menuetto – Allegro molto e vivace
Adagio – Allegro molto e vivace

Trajanje: oko 26 minuta

Američka kompozitorica, pijanistkinja, orguljašica i profesorka muzike **Florens Prajs** (1887-1953) ostala je zabeležena kao prva Afroamerikanka u istoriji čije se delo našlo na repertoaru jednog od najznačajnijih profesionalnih orkestara. U pitanju je Čikaški simfonijski orkestar, koji je 1933. godine izveo kompozitorčinu Prvu simfoniju. Prajs je napisala preko 300 dela: četiri simfonije, četiri koncertantna ostvarenja, kao i brojna horska dela, solo pesme, muziku za kamerne ansamble i solo instrumente.

Rođena je i odrasla u Litl Roku u državi Arkanzas, gde je zasnovala i sopstvenu porodicu. Međutim, usled učestalih rasnih incidenata na tom podneblju, koji su kulminirali linčovanjem jednog Afroamerikanca 1927. godine, Florens Prajs odlučuje da se sa porodicom preseli u Čikago, grad za koji se u najvećoj meri vezuje njena umetnička aktivnost.

Iako je muzičko obrazovanje Florens Prajs uglavnom bilo zasnovano na evropskoj tradiciji, njen stilski izraz uglavnom počiva na američkom idiomu i otkriva njene južnjačke korene. Pisala je prijemčivim muzičkim jezikom, koristeći zvukove i atmosferu savremenog urbanog društva. Pošto je bila posvećeni vernik, često je upotrebljavala muziku afroameričke crkve kao materijal za svoje aranžmane ili inspiraciju za stvaranje originalnih dela.

Andante Moderato je drugi stav autorkinog Prvog gudačkog kvarteta. Komponovano 1929. godine, delo prikazuje fuziju ličnog muzičkog nasleđa, formalnih struktura i harmonskih tehnika evropske umetničke muzike. Stav započinje laganom melodijom, očigledno inspirisanom afroameričkom duhovnom muzikom, dok njegov centralni deo zauzima vesela igra. Molsko raspoloženje se vraća kroz reprizu početnog materijala koji zaokružuje stav. Ovom prilikom slušamo orkestarsku adaptaciju dela iz 2020. godine.

U opusu **Petra Iljiča Čajkovskog** (1840-1893) nalazi se jedino koncertantno delo za violinu, pored tri koncerta napisanih za klavir i *Rokoko varijacija* za violončelo. Podstaknut posetom svog učenika i prijatelja, violiniste Jozefa Koteka tokom odmora u švajcarskom letovalištu Klarens na Ženevskom jezeru, kompozitor je za manje od mesec dana napisao **Koncert za violinu i orkestar op. 35 u De-duru** i namenio ga upravo ovom umetniku. Nešto kasnije, shvativši da Koteškova karijera nije dovoljno impresivna, promenio je posvetu, ovoga puta Leopoldu Aueru, renomiranom petrogradskom violinisti i pedagogu iz čije su klase kasnije

iznikli i Hajfec i Milštajn. Međutim, Auer je ovo delo smatrao *neodsvirljivim*, te je konačnu posvetu sa zadovoljstvom prihvatio mladi Adolf Brodski, duboko verujući u uspeh dela. Auer je kasnije žalio za propuštenom prilikom i sa zadovoljstvom izvodio koncert. Skoro tri godine od nastanka, ovo ostvarenje je premijerno predstavila Bečka filharmonija 1881. godine, na čelu sa jednim od najčuvenijih dirigenata svog doba, Hansom Rihterom i Brodskim kao solistom. Nažalost, i pored dobrog utiska koji je violinista ostavio na publiku, uspeh je bio polovičan. Bečki kritičar Eduard Hanslik je kompoziciju okarakterisao kao *dugačko, pretenciozno, pa i povremeno vulgarno*.

Prvi stav otvara tema koja se neće pojaviti u daljem muzičkom toku. Sličan postupak Čajkovski je primenio i za početak prvog stava Koncerta za klavir i orkestar u be-molu. Široke dimenzije stava pružile su priliku kompozitoru da napiše virtuoznu solističku deonicu i vešto tretiran orkestarski part. Prelazi između stavova komponovani su kao harmonski mostovi. Melodija drugog stava, *kanconete*, puna je lirike i melanholije, u duhu vokalne tradicije ruskog muzičkog folklora. Finale je briljantan vez solo-instrumenta u duhu kozačkog plesa koji se dva puta vraća na lagani tempo drugog stava. Reminiscencije su kratkog daha sa brzim povratkom na početni virtuoziitet.

Simfonija br. 1 u Ce-duru op. 21 **Ludviga van Betovena** (1770-1827) posvećena je Gotfridu fon Svitenu, kompozitorovom meceni iz perioda kada je bio mlad umetnik. Stilski, delo u potpunosti prati tradiciju Betovenovih prethodnika, naročito J. Hajdna i V. A. Mocarta, ali su već i u ovom ranom ostvarenju uočljive jasne karakteristike Betovenovog jedinstvenog stilskog izraza.

Simfonija br. 1 je premijerno izvedena 1880. godine u Beču, na koncertu koji je tamošnjoj zahtevnoj publici trebalo da predstavi Betovena kao mladog i perspektivnog stvaraoaca. U literaturi se ovo delo razmatra kao rezultat smelog i naprednog eksperimentisanja koje je predstavio pet godina nakon poslednje Hajdnove, i dvanaest godina nakon poslednje Mocartove simfonije.

Forma je koncipirana u skladu sa uspostavljenom kompozicionom tradicijom tog vremena. Muzički sadržaj, instrumentacija i tempa su, pak, neuobičajeni, ako ne i revolucionarni, kada je u pitanju tretman simfonijskog materijala.

Betoven se svojim prvim simfonijskim ostvarenjem predstavio kao veoma hrabar, jedinstven i napredan simfonijski kompozitor, a specifičnom stilskom izrazu koji je tada prikazao, ostao je veran kroz čitav profesionalni život.

mr Asja Radonjić